

Begrepsbruk og definisjoner i lover

DRI3010 – høst 2019

Asbjørn Korsbakken

Minner om..

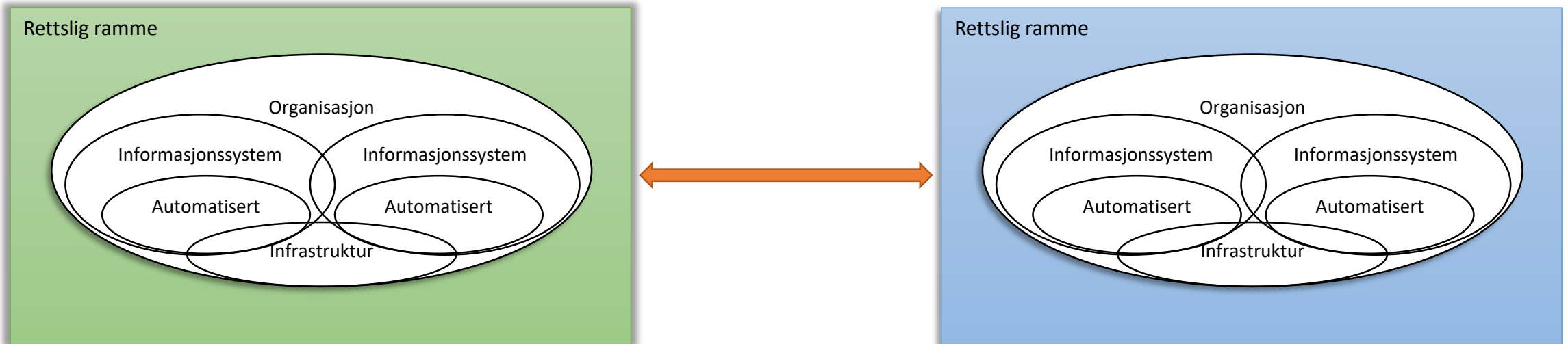
Interoperabilitet - samhandlingsevne

- Samme forståelse på begge sider av en grense..
- Interoperabilitet deles ofte inn i ulike lag; →
- Men i praksis er det en pakke som må være på plass for å få til samhandling

Interoperabilitet illustrert med en annen figur

Hvor er lagene her?

Juridisk interoperabilitet

- Kan innebære to forskjellige forhold:
 - Rettssystemet som *virkemiddel* for å realisere interoperabilitet
 - f.eks. påby bruk av teknologiske standarder, (og innretning på) felleskomponenter, samarbeid mv.
 - Rettssystemet (eller rettsområdene) er interoperatible
 - Dvs. krav til rettssystemet i seg selv

Juridisk interoperabilitet – egenskaper ved rettssystemet

- Konsekvent og klar intern struktur i hver rettskilde
 - For eksempel standardstruktur for lover
 - Tydelige henvisninger mellom ulike deler i den samme rettskilden
- Forklaringer av begreper, samt konsekvent og logisk ordbruk
 - For å betegne opplysninger, jf. semantisk interoperabilitet
 - «samboer», «inntekt» mv.
 - For å betegne operasjoner, plikter, rettigheter
 - «opplysningsplikt», «taushetsrett», «rapporteringsplikt» mv.
- Struktur og sammenheng mellom rettskilder
 - Tydelig arbeidsdeling, jf. tolkning for å harmonisere
 - Klare referanser for å vise relasjoner mellom rettskilder
- Flere ting?

Statsborgerskapsloven

F
o
l
k
e
t
r
y
g
d
l
o
v
e
n

<i>Vilkår/definisjonselementer</i>		<i>Lov nr</i>
Personen	Eldre enn 18 år	1
Bolig	Felles adresse	2
	Felles bolig	4
	Bor i samme hus med mindre enn fire boenheter	3
	Midlertidig adskilt	3
	Midlertidig adskilt, unntatt fengsel	2
Felles liv	Stabilt og etablert forhold som samboere	1
	Ha til hensikt å fortsatt bo sammen	1
	Felles hushold	2
Varighet	Av samboerskapet	1

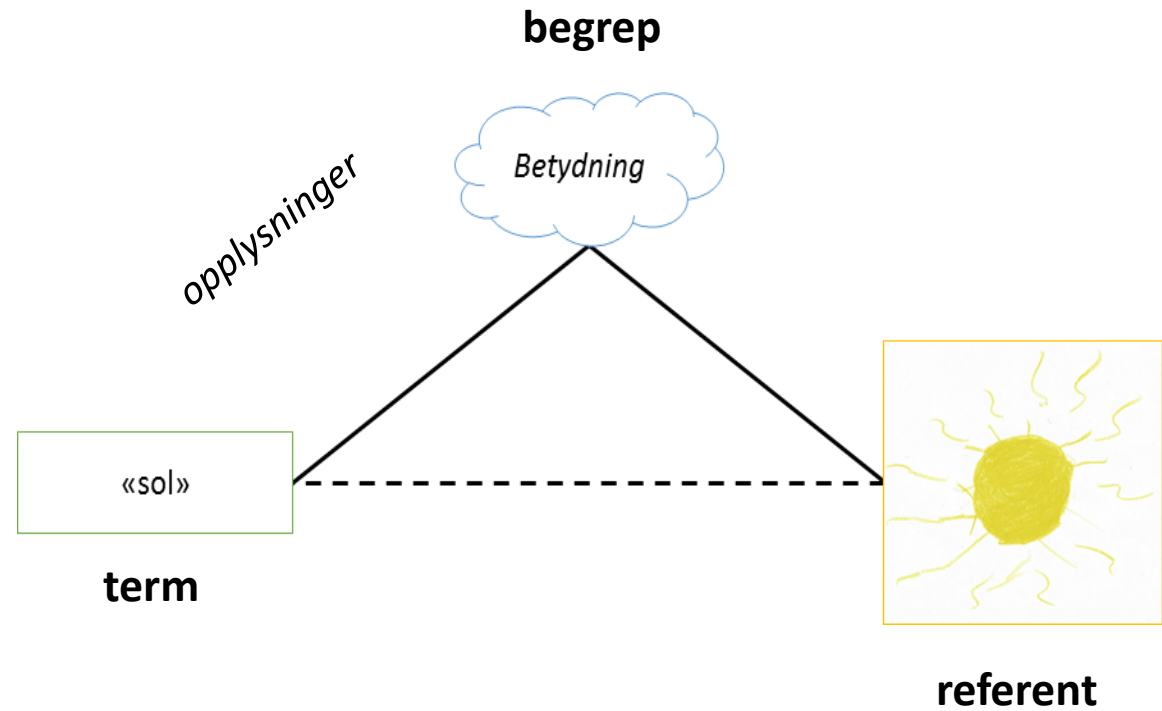
U
t
r
e
d
n
i
n
g
s
l
o
v
e
n

Utfordringer ved lovspråk

- Lover skrives i «naturlig språk» som er gjenstand for fortolkning
- Lovgiver har ofte som konkret siktemål å skrive rettsregler som kan aksepteres som rettferdige for ett område
 - Og ikke minst som kan gi politisk flertall i (ofte kompromiss)
- Lover skrives én og én, - uten en felles arkitektur
- Vaghet kan være en strategi
 - Ønsker at presiseringen gjøres i praktiseringen

Semantisk interoperabilitet i lover

- Er det mulig å bruke opplysningstyper fra én lov også i andre lover?
- Svaret kommer bl.a. an på definisjoner, dvs. i) hvor like/ulike de er og ii) hvor like det er mulig å gjøre dem.

Om definisjoner i lovtekster

- Legaldefinisjoner er den tydeligste måten å definere begreper på i lover
- Begrepsinnholdet («definisjonen») kan også følge av en rekke detaljregler
 - f.eks. vilkårene i ekteskapsloven §§ 1 - 5a kan leses som definisjon av «ekteskap»
- Kan være vanskelig å skjelne mellom hva som er en definisjon og hva som er detaljregler med vilkår som må være oppfylt for at noe skal regnes som «ekteskap», «samboer» e.l.
- Begrepsforståelser kan være implisitte, f.eks. slik at en forstår «ekteskap» i samsvar med ordningen i ekteskapsloven også utenfor denne loven
 - (< 300 forekomster i lover og forskrifter)

Om definisjoner i lovtekster

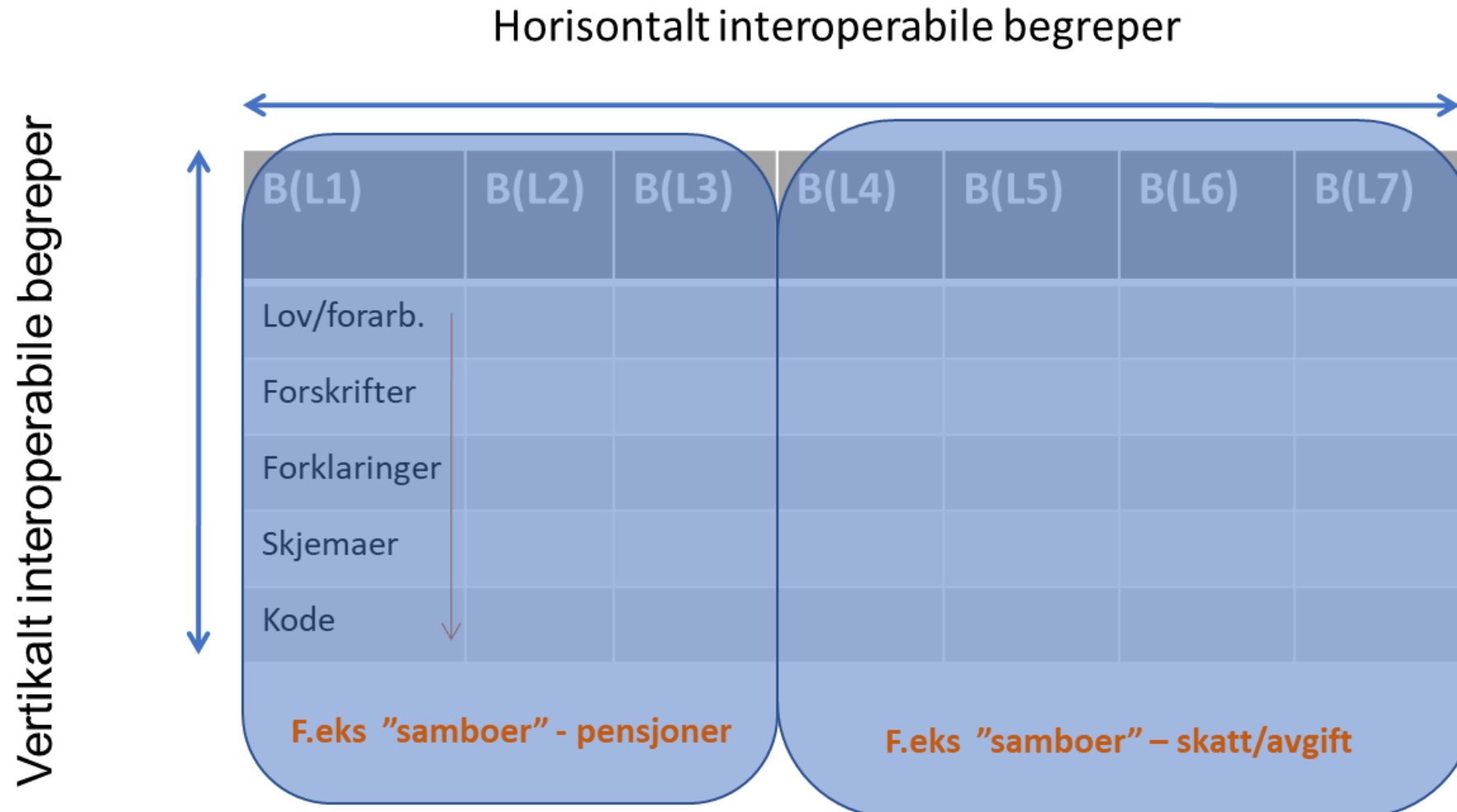
- Deler av begrepsinnholdet kan forekomme som «presiserende passuser»
 - F.eks. «Loven gjelder anlegg og drift av jernbane, **herunder sporvei, tunnelbane, forstadsbane og lignende sporbundet transportmiddel.**»
- Legaldefinisjoner og presiseringer i selve lovteksten er sjelden uttømmende:
 - Begrepet kan være definert i spesialmotivene, ikke sjelden med videre henvisninger til bakenforliggende regelverk mv, f.eks. direktiver, forordninger mv
 - Også generelle motiver kan ha betydning for begrepsavklaringer
 - Forvaltnings- og rettspraksis kan gi grunnlag for videre presiseringer
 - Også “hensynet til et godt resultat” kan ha betydning, jf rettferdighetsvurderinger
- Begrepsforståelsen er *dynamisk* (som rettsspørsmål ellers) og er ment å være det!

Schartums undersøkelse av legaldefinisjoner

- Utgangspunkt: de aller fleste begreper i lover er **IKKE** legaldefinerte
- 66 % av nye lover i perioden 2007 - 2010 inneholdt legaldefinisjoner.
 - Totalt ble 210 begreper definert (170 norske og 40 engelskspråklige).
 - Gjennomsnittlig 5 – 10 definisjoner per lov
 - Bare én definisjon var uttømmende (ikke videre forklart i forarbeidene)
 - 118 av definisjonene var enkeltord, mens 52 definisjoner var ordsammensetninger
 - Ca. 70 % av de legaldefinerte norske enkeltord er i vanlig bruk i norsk språk.
 - Ca. 20 % av vanlig forekommende ord var definert på en måte som klart avviker fra vanlig språkbruk.
 - Legaldefinisjoner er gjennomgående mer detaljerte enn definisjoner i ordbok
 - Ca. 30 % var laget i tilknytning til lovgivningsformålet.
- Legaldefinisjoner inneholder ofte elementer som refererer til beslutninger mv
 - dvs. til elementer som er forholdsvis formelle og faste.
- Det er flere eksempler på definisjoner som er formulert i samsvar med eksisterende definisjoner i andre deler av lovgivningen

Interoperabile begreper i lover

– vertikalt (ViBiL) og horisontalt (HiBiL)

Interoperabile begreper i lover

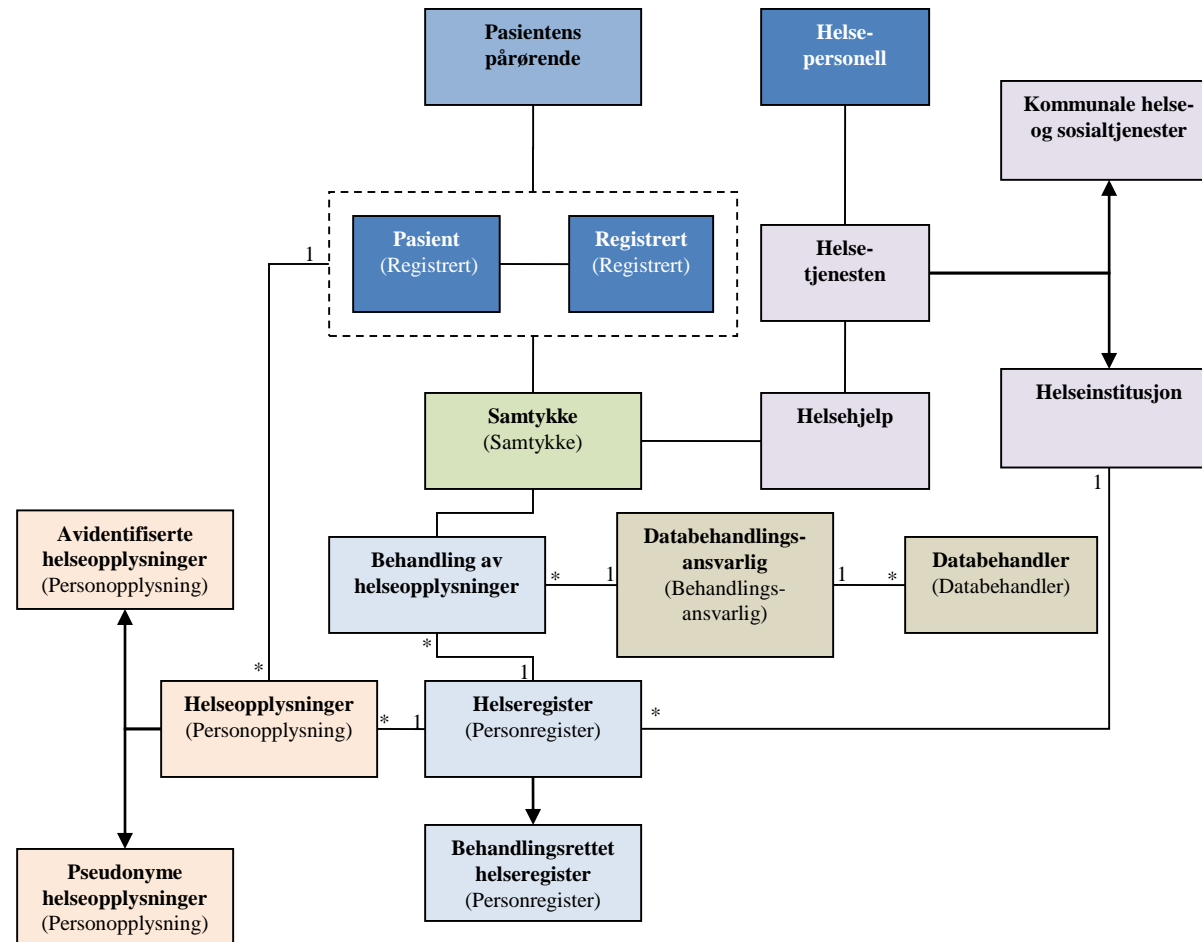
– vertikalt (ViBiL) og horisontalt (HiBiL)

- Mest oppmerksomhet har vært knyttet til semantisk interoperabilitet i lovspråket mellom ulike lover, dvs. «horisontalt»
- HiBiL handler om mer enn legaldefinisjoner (ulike grader av likhet)
- HiBiL er lett problematisk dersom en krysser politikk-/fagområder
- I motsetning til HiBiL er ViBiL uproblematisk og nødvendig
- ViBiL innebærer at de begreper som anvendes i lovgivningsprosessen også anvendes ved forskriftsregulering, iverksettelse og bruk av loven mv
- ViBiL innebærer at begrepsavklaringer i eller i tilknytning til en lovtekst kan/må knyttes til alle underliggende nivå (herunder endringer)
- ViBiL kan primært knyttes til definisjonselementer på tre steder/nivåer:
 - Lovteksten (legaldefinisjon, presiserende passuser, vilkårsstrukturer)
 - Forarbeidene til de aktuelle lovtekstene (spesielt ”merknader til den enkelte bestemmelse”)
 - Forklarende tekst forfattet av forvaltningsorganet med basis i lovtekst, forarbeider, rettspraksis, forvaltningspraksis mv (knyttet til skjema e.l.)

Mulig fremgangsmåte for å sikre best mulig horisontal begrepsinteroperabilitet

- 1) Uttømmende liste opplysningstyper som skal være beslutningsgrunnlag
- 2) Hvilke eksisterende opplysninger under 1) som bør kunne brukes felles
 - Eksisterer det opplysningstyper i et annet forvaltningsorgan som har tilfredsstillende definisjon og kvalitet, og som derfor kan brukes felles?
 - Hvordan skal eventuelle endringer av felles definisjon på det andre forvaltningsorganet område håndteres på det aktuelle rettsområdet?
- 3) Bør opplysningstypene defineres, og i tilfellet på hvilket rettskildemessige nivå? (lovtekst, forarbeid)

Mulige begrepsmodeller som grunnlag for lovgivning innen en lovsfære

Hentet fra Ivar Berg-Jacobsen og Marius Raugstad: *Legaldefinisjoner og juridisk interoperabilitet i helsesektoren* (masteroppgave i forvaltningsinformatikk, 2011)